

ΝΕΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΩΔΗΚΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΧΡΙΔΟΣ*

'Αφθόνους εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ποτὲ ἐπαινετῆς αὐτοε-
φάλου 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αχρίδος κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον (XVII)
καὶ δέκατον ὄγδοον (XVIII) αἰῶνα μᾶς δίδει ὁ Κώδιξ αὐτῆς, δηλαδὴ
συλλογὴ τῶν συνοδικῶν πράξεων, ἐπονομαζόμενος ἐκ τοῦ τοπικοῦ λαοῦ
ἀκόμη κώδιξ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος, κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ καθεδρικοῦ ἢ ναοῦ
ἐν 'Αχρίδι ὅπου ἐφυλάσσεται. Ὁ κώδιξ οὗτος τὸ πρῶτον συνετάχθη
ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου 'Αχριδῶν Μελετίου τῇ 1ῃ Μαΐου 1677 ἔτει.
Ὁ Χάν¹ πρῶτος περιέγραψε τὸν νῦν γνωστὸν κώδικα ἐν τῷ συγγράμ-
ματι αὐτοῦ Reise durch die gebiete des Drin und Wardar (1863, 3
120). Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Χάν ἐν τῇ Ἰσραεῖα τοῦ μητροπολίτου
Προσπῶν (ἦτοι 'Αχρίδος), Μελετίου ὁ Κώδιξ οὗτος ἐχάθη ἀπὸ τὸν κα-
θεδρικὸν ναὸν τῆς 'Αχρίδος. Ὁ ἀχριδηνὸς Μ. Δήμητρας, διδάσκαλος
τῆς ἑλληνικῆς καὶ συγγραφεὺς συνάμα, ἐφρόνει, ὅτι τοῦτο τὸ πολυτί-
μον κειμήλιον ἔκαη κατὰ τὴν πυρκαϊάν ἐν τῇ πρώῃν ἀρχιεπισκοπικῇ
ἐκλήτῃ (1862). Ὁ δὲ βούλγαρος ἐμπορικὸς ἀκόλουθος ἐν Θεσσαλονίκῃ
ὁ Σόλωφ κατὰ τὸ 1902 ἔτος ἐβεβοίου τὸν Gelzer², ὅτι ἐν τῷ καιρῷ
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος μεταξὺ τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ πατριαρ-
χείου Κωνσταντινουπόλεως, γουνάριδες τινες ἐξ 'Αχρίδος, ἐμπορινο-
μενοὶ ἐν Ἀσιῳίᾳ τῆς Γερμανίας ἀπεκόμισαν τὸν κώδικα τῆς ἀρχιεπι-
σκοπῆς 'Αχρίδος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, καὶ ὁ Gelzer ἐνόμιζεν ὡς αὐ-
θεντικὴν τὴν εἰδησιν ταύτην, ὑπολογιζόμενος, ὅτι ἀπὸ τὴν Λειψίαν
μετὰ τὸ τέλος τοῦ βουλγαρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, εἰ ἴδιοι αὐ-
τοὶ ἔμποροι ἐπανέφερον τὸν κώδικα εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου
Κλήμεντος ἐν 'Αχρίδι, ὅπου ὁ Gelzer, ἐπισκεφθεὶς τὴν 'Αχρίδα κατὰ
τὸ 1902 ἔτος, εὔρεε τὸν κώδικα τοῦτον.

Κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1866 ἔτους ὁ μητροπολίτης Βελε-
γράδων (ἦτοι κατὰ τὸ ἄλβανικὸν Μπεράτον) Ἄνθιμος Ἀλεξούδης (ὁ
κατεπίετα Ἀμασσίας, καὶ μέλος τῆς ἱεραῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου
Κωνσταντινουπόλεως) μετὰ τοῦ Ἄνθιμου Βελισσοῦ (τῆς Μακεδονίας)
ἀπῆλθον ἰσαρχικῶς ἐν τῇ 'Αχρίδι. Τότε κατ' ἐντολὴν τοῦ μητροπολί-
του Ἄνθιμου Ἀλεξούδη ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Χαράλαμπος Μπαμίχα
Δελβινιώτης ἀντέγραψε μέρος τῶν ἐγγράφων τοῦ κώδικος τῆς Ἀρχι-
επισκοπῆς 'Αχρίδος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς αὐτοχειροῦ σημειώσεως τοῦ
Ἄνθιμου Βελισσοῦ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ ἰδίου Δελβινιώτου (Gelzer
Der wiederaufgefund K. d. hl Klemens, σ. 42). Κατὰ τὸν μῆνα
Μαΐου τοῦ 1899 ἔτους ὁ μητροπολίτης Ἄνθιμος Ἀλεξούδης ἐδώρησεν

(*) Ἀνακοίνωσις τῇ 13ῃ Ὀκτωβρίου ἐν τῷ ἱστορικῷ Τμήματι τοῦ συνε-
δρίου τῶν βυζαντιολόγων ἐν Ἀθήναις ἑλληνιστί γενομένην

1. Γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστρίας ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸ 1863.

2. Γερμανὸν Βυζαντιολόγον.

εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπικεῖον τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μίαν μεγάλην συλλογὴν περιέχουσαν 685 ἔγγραφα ἐκ τοῦ 15^{ου} καὶ 16^{ου} αἰῶνος, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος καὶ ἄλλας Μικρασιατικὰς καὶ Ἡπειρωτικὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Gelzer ὁ ὁποῖος εἶδε τὴν συλλογὴν τοῦ μητρ. Ἀνθίμου ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἔγγραφα τῆς Ἀχρίδος περιλαμβάνουν τὰς πρώτας 38 σελίδας.

Ὁ κώδιξ τοῦ ἁγ. Κλήμεντος ἀνεγράφη ἔτι καὶ ὑπὸ τοῦ φιλομαθοῦς καὶ καλοῦ εἰδήμονος τῆς ἑλληνικῆς Γεωργίου Μπόδλεφ, ράπτου ἐν Ἀχρίδι, συγγενοῦς τοῦ ἀξιωματικοῦ ἑλληνοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, Μιχαὴλ Ποιτῆ, ἐνὸς ἐκ τῶν συντακτικῶν τοῦ πολυτιμοτάτου βιβλίου «Συντάγματος τῶν Κανόνων». Ὁ Γεώργιος Μπόδλεφ ἦτο ὁ ἴδιος ὅστις κατὰ τὸ 1845 ἔτος ἦτο ὁδηγὸς τοῦ Ρώσου ἐπιστήμονος Β. Γρηγόροβιτς εἰς τὰ παλαιὰ τῆς Ἀχρίδος. Ὁ ἄνω μνησθεὶς Σόφωφ κατὰ τὸ 1891 ἔτος ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ χειρογράφου τοῦ Μπόδλεφ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ βουλγαρικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, τόμῳ VI. Καὶ κατὰ τὸ 1894 ἔτος ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ δικηγόρου ἐν Σόφια Γεωργίου Στρέζοφ ἐξέδωκε τὸ ἄλλο ἡμῶν τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ἰδιοῦ ὑπουργείου, τόμῳ X. Ἡ συλλογὴ τοῦ Μπόδλεφ περιέχει περισσότερα ἔγγραφα τῆς Ἀχρίδος παρὰ ἡ συλλογὴ τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου, συγκρίνας τὰ δύο ἀντίγραφα ὁ Gelzer παρετήρησεν ὅτι ὁ Μπόδλεφ διορθῶναι τὰς φράσεις τῶν ἐγγραφοῦν τὸ δὲ ἀντίγραφον τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη περιέχει αὐθεντικώτερον κείμενον. Ὁ Gelzer ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἀχρίδα διὰ νὰ ἰδῆ τὸν αὐθεντικὸν κώδικα. Ἐνεκα τῶν τότε ὄμως πολιτικῶν περιστάσεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπάγῃ, καὶ κατὰ τὸ 1899 ἔτος ἐξέδωκε ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Der Patriarchat von Achrida» τὸν κώδικα τοῦ ἁγ. Κλήμεντος, καὶ διὰ τὰ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΖΩΣΙΜΑ

ἀντιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη ἔγγραφα κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ ἰδίου, διορθῶνων πολλαχοῦ τὰς φράσεις κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Μπόδλεφ· τὰ δὲ λοιπὰ ἔγγραφα ἐξέδωκε κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Μπόδλεφ, διορθώσας τὰς φράσεις, αἱ ὁποῖα τοῦ ἐφαίνοντο ὡς λελανθασμένοι.

Τοιοιτοτρόπως ἡ ἔκδοσις τοῦ Gelzer δύναται νὰ θεωρεῖται ὡς τρίτη σύνταξις τοῦ κώδικος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, ἡ ὁποία δυστυχῶς εὐρίσκειται πολὺ μακρότερον ἐκ τοῦ αὐθεντικοῦ χειρογράφου, παρὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, καθὼς αὐτὸς ὁ Gelzer ἀπέδειξε τοῦτο ἐν τῇ ἰδικῇ του πραγμασίᾳ «der Wiederaufgefundene Kodex des hl Klemens (ἐν Berichte über die verhandlungen der königlich sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig, philog. - hist. Klasse, 1903, B. 55), ὅταν μεταβὰς εἰς Ἀχρίδα κατὰ τὸ 1902 ἔτος, εὗρε τὸν κώδικα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ καὶ συνέκρινεν αὐτὸν μὲ τὴν ἰδίαν του ἔκδοσιν. Ὁ Gelzer παρέλειψε τὴν περίστασιν νὰ ἀντιγράψῃ τὸν κώδικα ἀρκεσθεῖς μόνον νὰ τὸν περιγράψῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ μερικὰς διαφορὰς μεταξὺ τοῦ αὐθεντικοῦ κώδικος καὶ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Μπόδλεφ, δηλαδὴ τῆς εἰδικῆς του ἐκδόσεως ἐν «Der patriarchat von Achrida».

* * *

Δὲν εἶναι γνωστὸν ἀκριβῶς κατὰ ποῖον χρόνον ἀλλὰ φαίνεται, μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας (1870), παλαιογράφος τις ἀντιγράψας ἐκ νέου τὸν κώδικα τοῦ ἁγ. Κλήμεντος. Ὁ Gelzer δὲν ἐγνώριζε τοῦτο τὸ ἀντίγραφον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀγνωστος εἶναι ὁ ἀντιγραφεὺς. Δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι οὗτος ὁ ἀντιγραφεὺς ἐγνώριζε καλὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν βουλγαρικὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν σημειώσεων αὐτοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ γεγραμμένων καλλιγραφικῶς ἐν βουλγαρικῇ γλώσσῃ.

Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο σήμερον σώζεται ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς βουλγαρικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν Σόφια Ν. 252. Ἐδῶ, φαίνεται μετεκομισθὴ ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν μὲ τὰ ἀρχεῖα αὐτῆς κατὰ τὸ 1913 ἔτος. Αὕτη ἡ περίστασις μᾶς ἀναγκάζει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ὁ ὁδὶξ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος ἐκ νέου ἀνεγράφη ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἐν τῇ Βουλγαρικῇ Ἐξαρχίᾳ), ἢ ἐν Ἀχρίδι, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐξάρχου ἢ κατ' ἐντολὴν τινὸς τῶν ἐξαρχιακῶν μητροπολιτῶν τῆς Ἀχρίδος. Κατὰ τὴν πρώτην προϋπόθεσιν, ἀντιγραφεὺς θὰ εἶναι ὁ ἐπὶ μικρὰ ἔτη χρηματίσας ἐξαρχικὸς ὑπάλληλος, Παπούβεγφ διὰ τὴν γραφὴν τοῦ ὁποίου μᾶς ἀναμνησθόντων αἱ σημειώσεις ἐν βουλγαρικῇ γλώσσῃ εἰς τὸ ἀντίγραφον τοῦτο καὶ ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε κάλλιστα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ ὁ Ίσακσιμ Σαπουντζεφ ἐξ Ἀχρίδος, ἐπίσης πρότερον ὑπάλληλος ἐν τῇ βουλγαρικῇ Ἐξαρχίᾳ καὶ δυνατὸς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς. Κατὰ τὴν δευτέραν προϋπόθεσιν ἀντιγραφεὺς δύναται νὰ εἶναι ὁ ἴδιος Σαπουντζεφ, ὅστις μετὰ τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ ἐγκατεστάθη μόνιμος ἐν Ἀχρίδι, ἢ ὁ νῦν γέρον διάκονος

Γεώργιος Σνεγάροφ, ἐξ Ἀχρίδος ἀπόφοιτος ἑλληνικῆς σχολῆς, καὶ παλαιὸς βούλγαρος διδάσκαλος ἐν Ἀχρίδι. Κατὰ τὸ 1902 ἔτος, ὡς πληροφοροῦσθαι ὁ Gelzer, οὗτοι οἱ δύο ἦσαν βιβλιοφύλακες τῆς βιβλιοθήκης ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Κλήμεντος ἐν Ἀχρίδι, ὅπου τότε εὗρισκτο ὁ αὐθεντικὸς κώδιξ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Πρόσπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι, ὡς ὁ Gelzer δηλοῖ κατὰ τὸ 1902 ἔτος ὀϊωακσιμ Σαπουντζεφ ἀντίγραψε διὰ τὸν ἴδιον Gelzer, τὸ ψυχοχάρτι τῶν ὁμοιωμάτων, εὗρισκόμενον ἐν τῷ κώδικι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος (βλ. Der wiederauf. Kodex d hl Klenens σ 58).

Ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸν ζήλον μετὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ἀχριδινοὶ ἐφύλαττον τοῦτον τὸν κώδικα. δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι αὐτοὶ θὰ ἐπέτρεπον νὰ σταλῆ ὁ κώδιξ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τοῦτο πιθανώτερον μᾶς φαίνεται, ὅτι τοῦτο τὸ ἀντίγραφον, τὸ ὁποῖον διὰ τεχνικὴν εὐκολίαν δυνάμεθα νὰ τὸ ὀνομάζωμεν ἑξαρχικόν, ἐγένετο ἐν Ἀχρίδι κατ' ἐντολήν τοῦ Ἐξάρχου ἢ τινὸς τῶν β. υλγάρων μητροπολιτῶν τῆς Ἀχρίδος.

Τοῦτο τὸ ἀντίγραφον ἔχει 115 σελίδας καὶ περιέχει ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος καὶ τὰς σημειώσεις τὰς ὁποίας ἔχει καὶ ὁ αὐθεντικὸς κώδιξ αὐτῆς κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Gelzer. Πρόσπει τὰ ἔγγραφα ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀντιγράφῳ ἔχουσι τὴν ἰδίαν τάξιν, ὡς καὶ ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι, καὶ εὗρισκονται ἐν τῇ ἰδίᾳ σελίδι, ἢ ὁποία σημειοῦται ὑπὸ τοῦ Gelzer ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ τοῦ κώδικος. Π. χ., κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Gelzer, τὸ ἐν μέρος τοῦ ἔκτου¹ (VI) ἔγγραφον εὗρισκται ἐν πέμπτῃ σελίδι τοῦ κώδικος, τὸ δὲ ἕτερον μέρος τοῦ ἰδίου ἔγγραφου (ὁ μνημονικὸς κατάλογος:² —ἐν ἑκτῇ σελίδι³. Ἀκριβῶς ἰδίως εἶναι τοποθετημένα τὰ δύο ταῦτα μέρη τοῦ ἔγγραφου τούτου ἐν τῷ ἑξαρχικῷ ἀντιγράφῳ. Παρὰ τούτου ὁ κατάλογος τῶν ἐνοριῶν ἐν Ἀχρίδι⁴ εὗρισκται καὶ ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι, καὶ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ἀπὸ 21ης μέχρι 27ης σελίδος. Καὶ ἐν τῷ ἑξαρχικῷ ἀντιγράφῳ, ὡς ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι, XLI (τεσσαρακοστὸν πρῶτον) καὶ XLII (τεσσαρακοστὸν δευτέρου) ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Gelzer ἐν συγγράμματι αὐτοῦ «Der Patr. v. Achrida» (σ. 45-47, . . .), ὡς καὶ τὰ πραγματικὰ περὶ τῆς δευτέρας ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῆς διττῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Διονυσίου Χιώτου. Αἱ σημειώσεις, τὰς ὁποίας ὁ Gelzer εἶδεν ἐν τῷ κώδικι καὶ ἐξέδωκε μὲ τὴν ἰδίαν ὀρθογραφίαν, παραδιδομένην εἶσι καὶ ἐν τῷ ἑξαρχικῷ ἀντιγράφῳ μὲ τὴν ἰδίαν σχεδὸν ὀρθογραφίαν.

Τοῦτο τὸ ἀντίγραφον διακρίνεται ἀπὸ τὸν αὐθεντικὸν κώδικα διὰ τούτου, ὅτι δὲν περιέχει τὰ ἀχριδιναῖα ἔγγραφα, συνταχθέντα μετὰ τὴν

1. Κατὰ τὴν σειράν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Gelzer «Der Patriarchat von Achrida», S. 48.

2. Παραβλ. *ibid.*, S. 49.

3. Gelzer, *Der wiederaufgef kodex des hl. klemens* S, 54.

4. Ἐκ τοῦ 1694 ἔτους.

κατάργησιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχίδος καὶ εὐρισκόμενα ἐν τῷ κώδικι ἐκ τῆς 87ης σελίδος καὶ ἐπέκεινα, ὡς καὶ τὴν συνοδικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωάσαφ ἐκ τοῦ 1727 ἔτους περὶ τῆς μεταθέσεως τῆς ἐσορτῆς τοῦ ὁσίου Ναοῦμ ἐκ τῆς 23ης (εἴκοσι τρίτης) δεκεμβρίου εἰς τὴν 20 (εἰκοστὴν) Ἰουνίου.

Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ Gelzer ἐν «Der Patr. v. Ahrida» ἔγγραφων εὐρισκομεν ἐν τῷ νέῳ ἀντιγράφῳ τὰ ἔγγραφα (V, VI VII, VIII, IX, X, XI, XII XIII XIV, XV, XVβ, XVI XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLIII)

Το τελευταῖον μέρος τοῦ XVIII (δέκατου ὀγδόου) ἔγγραφου καὶ τὰ ἔγγραφα XIX,¹ XXV² καὶ XXVI³ (δέκατον ἔννατον, εἰκοστὸν πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἕκτον ἐν τῷ ἀντιγράφῳ εἶναι ἀντιγεγραμμένα δις εἰς διαφόρους σελίδας. Ταῦτα τὰ ἔγγραφα εἶναι ἐπίσης δις ἔγγεγραμμένα καὶ ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι, ὅπως δηλοῖ Gelzer⁴, καὶ ὡς φανεροῦται ἐκ τούτου, οἱ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἀντίτυπα σημειοῦνται αἱ σελίδες τοῦ κώδικος, ὅπου τὰ ἔγγραφα ταῦτα εὐρισκονται (σελ. 31 καὶ 39, 32 καὶ 40, 43 καὶ 45, 43—44 καὶ 45), καὶ προσέτι ἰδίως ἐκ τῶν ἀντύπων τῶν ὑπογραφῶν τῶν μελῶν τῆς ἱεράς Συνόδου εἰς ἀμφότερα τὰ ἀντίτυπα τοῦ VI (ἕκτου) ἔγγραφου—κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Gelzer ἐν «Der Patr. v. Achr.», ἦτοι τοῦ XX καὶ XXVII (εἰκοστοῦ καὶ εἰκοστοῦ ἑβδόμου) κατὰ τὸ ἑξαρχικὸν ἀντίγραφον.

Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐν τούτῳ τῷ ἀντιγράφῳ εὐρισκονται :

1. Διάφοροι σημειώσεις, τὰς περισσοτέρας τῶν ὁποίων ὁ Gelzer εἶδε ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι τοῦ ἁγ. Κλήμεντος καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Der Wiederaufgef. kodex des hl. Klemens» (S. 53—56). Ὁ Gelzer ὅμως δὲν ἐξέδωκε ὅλας τὰς σημειώσεις, ἀλλὰ μόνον τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Ἐν τῷ ἑξαρχικῷ ἀντιγράφῳ εὐρισκομεν καὶ τὰς ἐξῆς σημειώσεις :

1) Ἐν σελίδι 3η (κατὰ τὸ ἑξαρχικὸν ἀντίγραφον): Θῆμα ἀσημηνα καὶ τὸν γονέον ἠδίου κολονας μαρμαρένες εἶνε παρχωμενες εἰς τὴν τρανὴ τὴν πόρτα του σοκακίου.

2) Ἐν σελ. 15η (κατὰ τὸν αὐθεντικὸν κώδικα καὶ τὸ ἀντίγραφον): ματαιῶς ἐμελέτησε ἀδελφέ: οἱ οὐκ εἶπε καρδιλογνωστῆς διὰ νὰ κατακρίνης τοὺς ποιμένας μήτε ἐξουσίαν σου ἐδόθη ἐσὲ νὰ δικάζῃ; ἀρχερατικὸν ψῆφον.

3) Ἐν σελίδι 34 (κατὰ τὸ ἀντίγραφον) ἢ 33 (κατὰ τὸν αὐθεντικὸν κώδικα): ἀπὸ χωρίου Χομέζη ὅπου ἔλαψην κανδήλια ἀνάθημα.

4) Ἐν σελ. 111 (κατὰ τὸ ἀντίγραφον) ἢ σελ. 163 (κατὰ τὸν αὐθεντικὸν κώδικα), ὑπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ζωσιμάς διὰ

1. Ἡ παραίτησις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ μητροπολίτου Κοριτσῆς Ἰωάσαφ.

3. Ἡ ἐνθρονιστικὴ τοῦ ἰδίου Ἰωάσαφ.

4. Der Wiederaufgef. Kodex d. hl. Klemens, S. 56—57.

τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν ἐν Καστοριά: ἀπὸ χορήγῳ σλ βένη ἀπο τῆς ἐπαρχίας τῆ; καστοριάς ηθθαν καὶ πρὸς ἐπεσαν καὶ πικραν σινχορησιν ἀπο τῆς μαγιάλης ἐκκλησίαν εονηα τους η μνήμη.

5) Ἐν σελίδι 81 τοῦ ἀντιγράφου σημειώσεις περὶ τῆς πυροκαϊᾶς τῆς «Πατριαρχικῆς» (δηλαδὴ ἀρχιεπισκοπῆς) αὐλῆς ἐν Ἀχρίδι.

6) Ἐν σελ. 93 σημειώσεις πρὸ τῆς κιοπῆς τοῦ τιμίου ξύλου ἐκ τοῦ σαυροῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησία: τῆς ἀρχιεπισκοπῆς.

Ὁ Gelzer ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ περὶ τοῦ κώδικος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος δὲν μνημονεύει περὶ τῶν I, III, IV καὶ V σημειώσεων, διὰ τὴν δευτέραν δὲ σημειώσιν λέγει, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν ἐνόησῃ.

Τὸ ἐξαρχικὸν ἀντίγραφον περιέχει εἰσέτι :

1) Ἐν σελ. 21—26 κατάλογον τῶν ἐνορῶν τῆς Ἀχρίδος, συταχθέν τῇ 23ῃ φεβρουαρίου 1694 ἔτους ὑπὸ τοῦ πρῶτον μητροπολίτου Κυπρίων (Κύπρου) Κοσμᾶ, τοῦ τέως τοποτηρητοῦ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος.

2) Ἐν σελ. 27η κατάλογον τῶν ὁφικικῶν τῆς ἰδίας ἀρχιεπισκοπῆς.

3) Ἐν σελ. 70η ἡ ἀρχὴ τῶν ψυχογράφου τῶν «Πατριαρχῶν» (οὗτος εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ ἀντιγράφῳ) τῆς Ἀχρίδος.

4) Ἐν σελ. 79η τὸ πρακτικὸν τῆς κοινότητος Ἀχρίδος ἀπὸ 20ῆς Μιχελίου 1692 διὰ διηγετικὴ μνημόνευσιν ἀρχόντων πινων ἐξ Ἀχρίδος-ἑθνικῶν ἑογατῶν, ἐν ταῖς τελευταῖς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος.

5) Ἐν σελ. 79-81 ψυχογράφι τῶν ἀρχιεπισκόπων-δωρητῶν ἀπὸ τοῦ 1692 ἔτους καὶ ἐπέκεινα.

6) Ἐν σελ. 82 ψυχογράφι μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων-δωρητῶν. Ἐνταῦθα εὐλογοῦμεν εἶδην, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ μητροπολίτου Κυπρίων Κοσμᾶ ἐκαλοῦντο ὁ πατήρ του Δημήτριος καὶ ἡ μήτηρ του Ζαμπέτα, ἡ ὁποία λέξις εἶναι συντεταγμένη ἐκ τοῦ ὀνόματος Ἐλισαβέτα. Αὕτη ἡ εἶδησις βαβνοὶ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Γάλλου ἐπιστήμονος Legrand¹, ὅτι ὁ Κοσμᾶς Κυπρίων ἠγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Βλαδιμήρου (πλησίον τῆς πόλεως Ἐλβασάνου τῆς Ἀλβανίας) καὶ μετέπειτα μητροπολίτης Δυρραχίου καὶ Δυμάτων, ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος Κωνσταντῖνος Μιυροῦδης, γεννηθεὶς ἐν Τύνιδι (Κιρθαγῆν) Ἐπίσης αὕτη ἡ εἶδησις διαφασίκα τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Gelzer, ὅτι ὁ εἰρημνέας μητροπολίτης Κοσμᾶ: ἦτο βούλγαρος καὶ ἐπίσκοπος Πρσπῶν κατὰ τὸ 1677 ἔτος, πὶ λῶβη τὴν μητροπολιτικὴν καθέδραν ἐν Κύπρῳ

7) Ἐν σελ. 83 85 ψυχογράφι τῶν ἱερῶν καὶ μοναχῶν δωρητῶν.

8) Ἐν σελ. 86 95 ψυχογράφι τῶν λαϊκῶν πολιτῶν δωρητῶν.

9) Ἐν σελ. 96 97 ψυχογράφι τῶν δωρητῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν Ἀχρίδι κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα (ἕκατον ὄλιον).

1. Bibliographie hellénique, t. V, p. 400. Πρβλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας Ἀθήνησι 1929, σ. 60 ἐξ.

10) 'Εν σελ. 98-105 ψυχοχάρτι τῶν λαϊκῶν χωρικῶν δωρητῶν, συνταχθὲν ἐν τοπικῇ βουλγαρικῇ διολέκτῳ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα.

11) 'Εν σελ. 113-115 «Ὁμολογία τῆς πίστεως, ἣν ἀφείλουσι μετ' ὄρκου καὶ ἰδιοχειρίως ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον διδοῖαι, ὅποιοι περιέπεσον εἰς τὴν τοῦ λατινοφρονεῖν ὑποψίαν».

Ὁ ἀντιγραφεὺς καλλιτεχνικῶς μετέδωκε τὰς ἀναγραφὰς καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχίδος ἐν τοῖς περισσοτέροις ἐκ τῶν ἀντιγεγραμμένων πρακτικῶν.

Τὸ ἀντίγραφον, ἐπικονομῶμενον ὑφ' ἡμῶν ἐξαρχικόν, ἴσεται πλησιέστερον τοῦ αὐθεντικῆς κώδικος, διότι δὲν περιέχει τὰς προσθέσεις καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Μπόδλεφ, τὰς ὁποίας ἀπέδειξεν ὁ Gelzer ἐν τῇ πραγματεῖᾳ αὐτοῦ «Der wiederauf. Kondex deshl. Klements, s. 62 69». Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀντιγράφῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ αὐθεντικῷ κώδικι δὲν ὑπάρχει εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἢ φράσεις «καὶ πάσης Βουλγαρίας».

Πολλὰ ἐκ τῶν διαφορῶν μετὰ τῶν δύο κειμένων εἶναι γραμματικαὶ καὶ σθηλικαί. Τινὲς τούτων τῶν διαφορῶν ἐν τῷ ἐξαρχικῷ ἀντιγράφῳ ἴσως ἀποδίδονται εἰς τοῦτο ὅτι, ὁ ἀντιγραφεὺς λελανθασμένως ἀνέγνωσε τὰς λέξεις ἢ τὰς παρθέσεις. Πολλὰ ὁμοῦ παρεκτροπαὶ ἐκ τοῦ κειμένου τούτου τοῦ ἀντιγράφου, εὐρισκόμεναι ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Gelzer (ἐν Der Patr. v. Achrida), εἶναι αὐτόβουλοι προσθέσεις καὶ Μπόδλεφ, τὸ ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ὡς εἶπομεν προηγουμένως ὁ Gelzer ἔθεσεν ἐν τῇ βίβασι μεγάλου μέρους τῆς ἐκδόσεώς του.

Τοῦτο ἀποδεικνύει πόσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐκδοθῇ ἐκ νέου ὁ κώδιξ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχίδος κατὰ τὸ αὐθεντικὸν αὐτοῦ κείμενον, τὸ ὁποῖον ἀγνωστόν μοι ἔστι ποῦ εὐρίσκεται.¹

J. SNEGAROV

1. 'Εν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν εὐρίσκονται κώδικες τῆς μητροπόλεως Καστορίας, ἀλλ' ὄχι ὁ κώδιξ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρχίδος, ὡς ἀνεκτίωσεν μέλος τοῦ Βυζαντινοῦ συνεδρίου